

Oplevelser i Faaborg området

”Kulturhistorie”

introduktion.-...Faaborgområdet byder på mange og meget varierede oplevelser. Men fælles for dem alle er, at de er berigende for den besøgende.

Brahetrolleborg

Godset Brahetrolleborg er meget gammelt. Det blev grundlagt i 1172 som cistercienserklostret Insula Dei eller på dansk Guds ø. Guds ø blev efterhånden til Holm, som jo også betyder ø.

Ved reformationen i 1536 overgik Holme Kloster til kongen. På det tidspunkt var der knyttet 122 fæstegårde til klosteret, hvad der vidner om et meget stort godskompleks. Allerede da var gårdenes størrelse stærkt påvirket af godset. I de 6 landsbyer Fleninge, Fagsted, Grønnerup, Hågerup, Brænde Lydinge og Lydinge Gårde var gårdene indenfor hver landsby gjort lige store. Dette lettede regnskabsarbejdet. I 1588 oprettedes hovedgården Brændegård. Mange gårde lå i små skovlandsbyer, eller var små enestegårde, der var anlagt i skoven.

I 1672 oprettedes et baroni bestående af Brahetrolleborg og Brændegård. Under baroniet hørte 6 kirker.

I slutningen af 1700-tallet indtrådte en særlig æra for baroniet, da Johan Ludvig Reventlow tog fat på en modernisering. Hele godset blev opmålt, gårdene udskiftet fra landsbyfællesskabet og mange gårde blev flyttet ud på deres marker. Skove og marker blev indhegnet med stengærder, og hoveriet blev afskaffet. I 1777 blev træhest og gabestok brændt. Skovene blev under Johan Ludvig Reventlow udvidet betydeligt. Sognets nye bebyggelser fik særegne navne. Viborg, Korinth, Plovheld, Venskabsminde og Nøjsomglæde, for blot at nævne nogle. Digteren Jens Baggesen og Reventlows kone Sibylle fandt på de fleste. Der blev bygget folkeskoler, landets første lærerseminarium, Bernstorffsminde 1795, og et høravlingsinstitut, Lykkenssæde. Desuden blev der etableret virksomheder for at skabe beskæftigelse af og udviklingen i landbefolkningen. Fx et garveri og et hammerværk, som lavede leer og plovjern. Hammerværket ses endnu som ruin. Ved Spanget blev der bygget et drejels- og damaskvæveri i 1792. Det blev senere omdannet til arbejderboliger, der var knyttet til virksomhederne.

Brahetrolleborgs hovedbygning kan fint ses fra offentlig vej. Den er en af de ganske få fynske herregårdsbygninger, der har rødder tilbage til middelalderen. Nordfløjen er den oprindelige klosterkirke. Denne og østfløjen er fra 1200-tallet, mens syd- og vestfløjen i det firefløjede

Reventlowsvej 1
5600 Faaborg

<p>anlæg kan føres tilbage til 1400-tallet. Til sammen udgør bygningsanlægget Danmarks bedst bevarede cistercienserkloster. Bortset fra kirken fremstår bygningerne i dag med de rå mure synlige, således at de talrige forandringer fra forskellige tider umiddelbart kan ses.</p> <p>Historiske tildragelser</p> <p>Brahetrolleborg har været ejet af mange markante personer fra det danske kulturliv og statsadministration. I 1700- og 1800-tallet tog de skiftende ejere flere initiativer til oprettelse af mindre industrier. Allerede i 1783 oprettede den daværende ejer af Brahetrolleborg en folkeskole i Gerup. Kort tid efter oprettede han et seminarium, kaldet Bernstorffminde. Brahetrolleborg var ligeledes i første række ved gennemførelsen af landboreformerne vedrørende ophævelsen af hoveriet og udskiftningen. Hovedbygningen, avlsgården, kirken og de øvrige bygninger omkring godset er i øjeblikket under en større restaurering.</p> <p>Bemærkninger til navnet</p> <p>Brahetrolleborg var oprindelig et cistercienserkloster, grundlagt i 1172. Det nævnes første gang i 1281 i formen Holm. I 1568 bestemtes det, at Holmekloster skulle kaldes Rantzausholm efter Henrik Rantzau. Sit nuværende navn, Brahetrolleborg, fik gården senest i 1688, hvor den i 1688-matrikken kaldtes Brahe Trolleborg. Navnet skyldtes det daværende ejerpar Birgitte Trolle og Manderup Brahe.</p> <p>Ejerrække</p> <p>1172 Cistercienserkloster 1536 Kronen 1541 Jacob Hardenberg 1551 Kronen 1568 Henrik Rantzau 1635 Anne Lykke 1646 Kaj Lykke 1661 Kronen 1664 Chr. Gabel 1667 Birgitte Trolle 1722 CD. Reventlow 1986 O.D.F. Reventlow-Mourier Fælles ejer med nabogården: Under baroniet Brahetrolleborg 1672-1924</p>	
<p>Steensgaard</p> <p>Stensgård var i 1391 en lille hovedgård i Millinge ejerlav. Den hører således til blandt de ældst kendte hovedgårde. Sandsynligvis er bonde-, fisker- og skipperbyen Falsled med syv gårde tidligt blevet opbygget i og senere udskilt fra Stensgårds enemærke. Der er sket det modsatte af, hvad vi normalt ser, nemlig at en landsby er blevet oprettet, hvor det almindelige er at de blev nedlagt.</p> <p>Stensgård ejede i 1700-tallet Heden Kirke 20 km nord for hovedgården, og opbyggede et hospital i byen. I 1800-tallet var bøndergodset dog pænt samlet om hovedgården i Svanninge sogn. Selv om Stensgård ressourcemæssigt var en korngård, opbyggedes et kreaturhold af usædvanlige dimensioner. Omkring år 1900 var der således 300 malkekøer og 120 ungkreaturer. Det var Fyns største besætning.</p>	<p>Steensgaard 4 5642 Millinge</p>

Derudover produceredes 200 fedesvin årligt, hvad der efter datidens målestok også var usædvanlig meget.

Stensgårds hovedbygning stammer fra senmiddelalderen, hvor hovedgården voksede. Det er en trefløjet bindingsværksbygning. De store staldbygninger er fra 1903.

Historiske tildragelser

Otte Emmiksen med tilnavnet den onde, der ejede Sjtsnsg-åxd fra 1566, blev på foranledning af sin hustru dræbt af to af sine tjenestefolk på Stensgård i 1594. Stensgård er fra 1956 indrettet til herregårdspension.

Bemærkninger til navnet

Stensgård nævnes første gang i 1391 som Stensgardhe. Navnet er tidligere fejlagtigt blevet tolket ud fra slægten Steen, men denne slægt har ikke ejet Stensgård. Forledet er enten mandsnavnet Sten eller navneordet sten, der ligger til grund for dette.

Ejerrække

ca.1390 Albert Andersen Eberstein 1412 Bjørn Olufsen Bjørn 1494
Otte Emmiksen 1612 Melchior Ulfstand 1617 Stygge Høg 1648
Wenzel Roth-Kirch 1689 Jens Christensen Heden (Hein) 1760 Preben
Brahe 1786 Aksel Fr. Bille 1897 Henrik Bille Brahe-Selby 1938 M. Th.
Hansen 1986 C.M.P.Hansen Fælles ejer med nabogårdene Østrupgård
1751 Hvedholm 1751 Damsbo 1758- Under stamhuset Hvedholm fra
1751. Fra 1798 en del af grevska- bet Brahesminde. Fri ejendom i 1928.

Hvedholm

Hvedholm tog sin begyndelse som en lille korngård på størrelse med to bøndergårde. Gården nævnes første gang som hovedgård i 1475.

Navnet betyder meget sigende 'hvede-ø'.

Ved oprettelsen var Hvedholm vist nok en del af et større krongods på Horneland. Gården kan have haft et samspil med Horne Kirke, Fyns eneste rundkirke, som kongen kan have bygget med henblik på forsvar og med borgen Dyreborg, som beskyttede indsejlingen til Faaborg. Navnet 'Stege' fortæller, at der ud for Dyreborg måske har været en pælespærring i vandet.

I 1430 var Hvedholm kommet på adelige hænder, men den fortsatte som nævnt med at være lille indtil 1630, da Jørgen Brahe ved inddragelse af gårde fra bebyggelserne Bjerne, Horne, Svanninge og Dyreborg gjorde stordriften større. Resultatet var i en gård som i 1688 var blandt de fem største. Det dyrkede areal i 1682 var på 202 ha., hvilket var langt over gennemsnittet for fynske hovedgårde.

Hvedholm ligger placeret i kystzonen, og har også haft interesser i havet. Dyreborg har i århundreder spillet en rolle som fiskerleje og udskibningssted, og Bøjden, som Hvedholm var eneejer af efter 1662, udviklede også med tiden fiskerifunktioner og færgefart til hertugdømmerne.

Hovedbygningen på Hvedholm er et trefløjet anlæg fra 1588,

Hvedholm Slot 1
5600 Faaborg

ladegården delvis fra 1600-tallet. Anlægget bærer præg af at have været offentlig institution i 70 år.

Historiske tildragelser

Jørgen Brahe var en af sin samtids mest fremtrædende mænd. Han søgte at styrke adelsvældet og var meget imod de nye enevældige ideer. Under svenskekrigene blev han taget til fange? han døde kort efter fredsslutningen. Preben Bille Brahe, der ejede Hvedholm fra 1789, var i 1832 blandt de kongevalgte medlemmer af stænderforsamlingen i Roskilde. Dennes søn Henrik Bille Brahe var fra 1851 kongelig kommissær ved notabelforsamlingen i Flensborg, der skulle behandle regeringens udkast til en forfatning for det danske monarki. Planen om at knytte Slesvig nærmere til Danmark mislykkedes, og Bille Brahe forlod sin post for at blive gesandt i Wien. Hovedbygningen har fra 1930 fungeret som en afdeling af Middelfart statshospital.

Holstenshus

Holstenshus hovedgård repræsenterer et af de sjældne tilfælde, hvor den ældre udviklingshistorie så at sige kan ses tydeligt i landskabet.

Oprindelig (i 1314) hed Holstenshus Finstrupgård efter den landsby den var opstået i. Landsbyens kirke blev nedbrudt i slutningen af middelalderen, og hen ad vejen gik det ligesådan med bøndergårdene. I 1640 var 12 af 14 gårde og syv huse væk. Således blev Holstenshus en stor hovedgård. Finstrup Kirke ligger stadig seværdigt som fredet ruin nogle hundrede meter fra hovedgården, til vidne om landsbyens eksistens.

Næsten alt det bøndergods som hørte til Holstenshus var erhvervet fra kongemagten. Omkring 1580 købte man 36 gårde, hvoraf de 23 lå på Lyø og de 6 på Bjørnø. Holstenshus blev derved eneejer på de to øer. I 1700-tallet kom en del ryttergods til (Ryttergods var krongods, der var forpligtet til at underholde rytterhæren). I slutningen af 1700-tallet byggede godset to karakteristiske kampestenhospitaller i Diernæs og Katterød. Katterød hospital er nu i landbygningsmuseet Den Fynske Landsby, Odense.

I 1778 oprettedes baroniet Holstenshus med udgangspunkt i et stamhus af samme navn. Stamhuset var blevet oprettet i 1723 af Holstenshus. Allerede dengang havde Holstenshus birkeret. Siden kom Langesø og Nakkebølle med avlsgården Bjørnemosgård til. Tilsammen nåede man op på ca. 800 tønner hartkorn bøndergods. I 1779 var hartkornet på 1210 tønner incl. hovedgårdstakst. Baroniet afløstes i 1922.

Holstenshus' bygninger stammer fra det 19. og 20. århundrede. Sammen med haven, stengærder og alléer udgør de et karakteristisk relativt nyt hovedgårdsanlæg.

Slotsalleen 8
5600 Faaborg

Historiske tildragelser

Adam Christoffer Holsten, der ejede godset fra 1745, var blandt de første godsejere, der foretog reformer. Dette gjaldt både inden for driften af hovedgårdsjorden og fæstegodset.

Bemærkninger til navnet

Hovedgården har sit navn fra den nedlagte landsby Finstrup. Den nævnes første gang i 1314 i formen Findstrup. I 1664 nævnes hovedgården i formen Findstrupgaard. Navnet er sammensat af mandsnavnet Finn og torp, der betyder udflytterbebyggelse. Sit nuværende navn fik gården efter Godske Ditlev Holsten, der ejede gården fra 1710.

Ejerrække

1314 Gotskalk Litle Anders Jensen Passow Jørgen Mortensen Venstermand 1551 Knud Venstermand 1618 Jørgen Grubbe ca.1620 Fr.Rantzau 1622 Mogens Gyldenstjerne 1636 Jørgen Schult 1707 Chr. A. Holsten 1710 G.D.Holsten 1879 S.M.Berner Schilden Holsten 1994 G. og 13. Berner Fælles ejer med nabogården: Nakkebølle 1828-1923 Under stamhuset Holstenshus 1723-1779 Under baroniet Holstenshus 1779-1922 Langesø indlemmedes i 1747 Nakkebølle indlemmedes i 1828

Damsbo er oprettet af adelsmanden Jacob Brockenhuus i 1552 ved nedlæggelse af tre bøndergårde - Damsbo, Lille Damsbo og Fuglsang. I 1656 flyttede gården fra det gamle voldsted til det nuværende sted få hundrede meter længere mod øst.

Damsbo har altid ligget godt beskyttet bag kystskoven, som var den væsentligste ressource. At man også på anden måde har haft glæde af kysten og havets ressourcer, ses af at en væsentlig del af Damsbos fæstegods var 48 små fiskergårde på Drejø og Avernakø. En anden væsentlig del var 20 egaliserede gårde i nabolandsbyen Jordløse. Hovedgården blev genstand for en kraftig udvidelse i 1800-tallet, hvor arealet voksede fra 363 til 552 ha. I dag er skoven solgt fra.

Både hovedbygningen og avlsgården stammer fra flytningen af Damsbo i midten af 1600-tallet. Digteren og opfinderen Piet Hein boede i mange år på Damsbo.

Historiske tildragelser

Eiler Brockenhuus, der ejede Damsbo fra 1577, havde den ulykke at miste alle sine 17 børn. De var enten dødfødte eller døde som små. Dette blev i samtiden anset for at være resultatet af trolddom. To piger, som skulle være blevet lokket til trolderiet af en Christance Kruckow, blev angivet og tilstod de sorte kunster. De to piger blev brændt, mens Christance Kruckow klarede frisag. Hun blev dog brændt 10 år senere for lignende forbrydelser. Eiler Brockenhuus kalendariske optegnelser om den danske adel er fortsat en vigtig kilde til studier af 1500- tallets danske adel. Anders Bille, der ejede Damsbo fra 1624, var rigsmarsk i

Strandbyvej 62
Jordløse
5683 Haarby

<p>de svære år under svenskekrigene. Han blev i den forbindelse taget til fange og døde kort efter.</p> <p>Bemærkninger til navnet</p> <p>Damsbo var oprindeligt en almindelig bondegård. Denne bondegård nævnes første gang 1425 i formen Damsboo. Forledet er substantivet dam. Efterledet er bo med betydningen gård.</p> <p>Ejerrække</p> <p>1552 Jacob Brockenhuus 1606 Hans Pogwish 1624 Anders Bille 1693 Mogens Rosenkrantz 1724 Hans Nobel 1786 A.Fr. Bille Brahe 1922 P.C. Bille Brahe Selbye 1986 Alfred Petersen Fælles ejer med nabogården: Hvedholm, Stensgård og Østrup gård 1758-1922 Under stamhuset Hvedholm 1758-1798 Under grevskabet Brahesminde 1798-1922</p>	
Faaborg kulturhistoriske museum	
Kaleko Mølle	Tæt på finder du:
Grubbe Mølle	
Finstrup kirketomt	Bøgevej (mellem Diernæs og Holstenshus).
<p>Pipstorn</p> <p>Det fortidsminderigeste område på Fyn</p> <p>Pipstorn skoven er særdeles rig på fortidsminder, et forhold der skal tilskrives, at området kun i beskedent omfang har været under plov. Bevaringstilstanden for de enkelte fortidsminder er af varierende grad, men dog ofte god.</p> <p>38 gravhøje</p> <p>Ældst er flere langdysser, hvoraf den ene blev restaureret i 1954. 38 høje er registreret indtil videre; ingen af disse er udgravet, men dateringen er antagelig ældre bronzealder.</p> <p>Fra førromersk jernalder er bevaret en mindre samling tuegrave, og en stenkreds skal antagelig tilskrives yngre jernalder/vikingetid. Fra historisk tid er bevaret højryggede agre og flere stenkister til overføring af veje over vandløb.</p>	

<p>Pipstornskoven er det område på Fyn, hvor fortidsmindetæthed er størst. Odense Bys Museer har foretaget rekognosceringer og opmålinger i dele af området, og i forlængelse heraf er det indlysende, at omfanget af områdets arkæologiske potentiale langt fra er klarlagt. Hidtil har skoven og tidligere tiders relativt nænsomme skovdrift utvivlsomt haft en bevarende effekt på fortidsminderne, men med nye kraftigere maskiner til skovrydning og nyplantning er der sket en hurtigere erodering af fortidsminderne i det sidste århundrede og området er nu udlagt som kulturarvsareal med en størrelse på 495.857 m².</p>	
<p>Skjerningehøj Jættestuens indre Skjerningehøj i Svanninge er en af de bedst bevarede jættestuer på Fyn; der er adgang ikke bare til højen, men også til kammeret. Det fortidsminde, der ”tager imod” besøgende i dag virker helt og uforstyrret, men faktisk var der indtil begyndelsen af 1700-tallet også en synlig randstenskæde rundt om højens fod. Disse sten blev fjernet for at skaffe byggemateriale til opførelsen af Svanninge Hospital.</p> <p>Ved en udgravning i 1812 blev der fundet ”- Stenaldersredskaber og Urner med Aske og Benstumper i” - sidstnævnte antagelig sekundære begravelser fra yngre bronzealder i højen. Nationalmuseet har foretaget restaureringsarbejder på Skjerningehøj af to omgange, nemlig i 1910 og igen i 1943.</p> <p>Trolde og elverpiger Når denne jættestue i dag fremstår velbevaret skyldes det nok flere omstændigheder, hvoraf en væsentlig nok har været den mystik og trolddom som lokale sagn har knyttet til Skjerningehøj. Skjerningehøj er et af de fynske fortidsminder, hvortil der er knyttet mange sagn og god gedigen overtro. Det fortælles at trolde og onde ånder boede i højen, og at de stjal menneskenes spædbørn og byttede dem ud med trolde. Disse ”børn” kunne dog identificeres som ved det at de havde store hoveder, ingen forstand og tynde ben! Ikke så underligt at man i gammel tid passede godt på de nyfødte og tilmed placerede kors ved vejen ud for huse, hvor familien netop var blevet forøget.</p>	<p style="text-align: center;">Svanninge</p>
<p>Lundegård var oprindelig en landsbyhovedgård, den nævnes første gang i 1527. I løbet af 1500-tallet nedlagdes landsbyen Lunde, og jorden lagdes til Lundegård. Hovedgården udvidedes yderligere i 1500- og 1600-tallet og blev et gods af middelstørrelse. Gården var en udpræget kvæggård, med rigelige skov- og engressourcer, men ringe agerjord.</p> <p>1602-49 ejedes Lundegård af Ellen Marsvin, og herefter arvedes den af Kirsten Munk. Brylluppet mellem Munk og Christian IV nytårsaften 1615 stod på Lundegård.</p>	<p style="text-align: center;">Lundegårdsvej 6 5672 Broby</p>

I perioden 1752 til 1964 fungerede Lundegård som stiftelse for fattige i Fyns Stift. Det meste af fæstegodset blev solgt fra mellem 1860 og 1880.

Nord- og vest-fløjene af den nuværende hovedbygning stammer fra anden halvdel af 1700-tallet. Laden er fra 1632 og er rejst i Ellen Marsvins tid. stalden er fra 1894.

Historiske tildragelser

Ellen Marsvin ejede Lundegård fra 1602, og hendes datter Kirstine Munk og Christian IV's "bryllup" stod på Lundegård. Peder Smidt, der ejede Lundegård fra 1702, besluttede i et testamente, at Lundegård skulle tilfalde hans søster og dennes datter. Dersom disse arvinger ikke havde børn, skulle Lundegård oprettes til en stiftelse for fattige i Fyns Stift, hvilket skete. Gården og fæstegodset skulle drives af en forpagter. Stiftelsens administration skulle varetages af stiftamtmanden, biskoppen, provsten over Sallinge herred samt to præster i Sallinge herred. I 1963 solgtes Lundegård til den daværende forpagter. Kun skovene blev tilbage direkte under stiftelsen. Af salgssummen oprettedes en fond, af hvis renteindtægter der stadig uddeles legatportioner.

Bemærkninger til navnet

Lundegård er nævnt første gang som hovedgård i 1527 i formen Lundegordth. Hovedgården har navn efter den nedlagte landsby Lunde, nævnt første gang 1460 i formen Lwende. Lund betyder lille skov.

Ejerrække

Erik Vestermænd ca. 1590 Ludvig Munk 1602 Ellen Marsvin 1658
Hannibal Sehested 1664 Christian Urne 1702 Peder Smidt 1752
Lundegårds Stiftelse 1964 J. Christensen 1986 J. Christensen

Vi hører første gang om **Brobygård** under navnet Gammelbogård i 1438. Brobygård er en af de få tilbageblevne fynske landsbyhovedgårde, idet bygningerne aldrig er flyttet (helt) uden for landsbyen Sønder Broby.

1610 havde Brobygård kun et meget lille fæstegods. I første halvdel af 1600-tallet blev jorden udskiftet fra landsbyens, og siden voksede gården til middelstørrelse på ca. 50 tønder hartkorn hovedgårdstakst med 26 gårde og Sønder Broby Mølle som fæstegods.

I 1645 overtog Rigmarsk Anders Bille Brobygård (se også Damsbo og Løgismose). Han stod bag etableringen af en vandkraft-drevet våbenfabrik i midten af Sønder Broby. Fabrikken skulle bl.a. fabricere musketter, karabiner, pistoler, kårder og huggere af bedre kvalitet, end dem man hidtil havde importeret. Sammen med fabrikken etableredes arbejderboliger i et lille selvstændigt kvarter langs vestsiden af Odense Å. Anders Bille, som deltog aktivt i krigen mod svenskerne, blev taget til fange og døde i fangenskab i 1657. Rigmarsken oplevede således ikke at våbenfabrikken blev ødelagt af svenskerne i 1658. Fabrikken bestod kun i ca. 10 år, men den satte sig dybe spor i byen og

Karlsbjergvej 39
5672 Broby

<p>bevidstheden, for på den korte tid tilegnede Sønder Broby sig sit andet navn Brobyværk, som dækkede bebyggelsen vest for åen.</p>	
<p>Hovedgården Søbo er anlagt i middelalderen som en enestegård på kanten af Søbo Sø. Jorden er af middelmådig bonitet, men der er rimelige eng- og gode skovressourcer til gården, der er en typisk skovgård.</p> <p>Søbo var den gamle danske adelsfamilie Reventlows sæde fra 1400-tallet til starten af 1600-tallet. Reventlowerne fik siden sæde på Brahetrolleborg.</p> <p>Søbo var og blev en lille hovedgård med et godstilliggende på omkring 30 gårde i 1600- og 1700-tallet. I midten af 1600-tallet delte Søbo ejer med hovedgården Damsbo, der ligger på den anden side af landsbyen Jordløse. Fæstegodset solgtes fra i starten af 1800-tallet.</p> <p>Den nuværende tofløjede hovedbygning er fra 1720'erne. Den bestod oprindelig af tre fløje i bindingsværk og grundmur. Bygningen blev restaureret i 1940. Dele af ladegården stammer fra 1593, men den blev moderniseret ved hovedbygningens anlæggelse og fornyet i 1928.</p>	<p>Søbovej 2 Jordløse 5683 Haarby</p>
<p>Sandholt er anlagt i Lyndelse bys skove i middelalderen. Sandsynligvis var den hovedgård fra anlæggelsen. I 1423 hører vi første gang om Sandholt.</p> <p>Allerede i begyndelsen af 1500-tallet kan man følge gårdens fremgang og vækst. Bl.a. erhvervedes Kistrup Skovgårde på vestsiden af Arreskov Sø.</p> <p>I 1688 hørte Sandholt til blandt de store fynske hovedgårde med ager og engshartkorn på 79 tønder og 33 tønder skovhartkorn. Hertil kom et bøndergods på 60 - 70 gårde. O. 1700 nedlagdes de fire Kistrup Skovgårde for at give plads til oprettelsen af avlsgården Sollerup. Af Sollerup og Sandholt oprettedes stamhuset Sandholt i 1722. Efter lensafløsningen i 1923, måtte stamhuset i 1924 og 1928 afgive tilsammen ca. 130 ha. jord til staten. I 1946 blev Sollerup solgt fra.</p> <p>Sandholts hovedbygningen har middelalderlig kerne, og store dele er fra 1590-erne. Den er firfløjet, og fremstår i dag pudset og hvidmalet, som en borg omgivet af voldgrave. Avlsbygningerne er fra ca. 1700.</p>	
<p>Det nuværende Arreskov har (mindst) to forgængere, som har været knyttet til to voldsteder, der ligger i Arreskovs ejerlav.</p> <p>Omkring 1200 anlagdes gården som skovenestegård i det fugtige område 7-800 meter øst for Arreskov sø, i vinklen hvor Silkeåen løber ud i Odense Å.</p> <p>Arreskov hørte til kongernes patrimonium (Valdemar den Stores og Valdemar Sejrs slægtsgods), og skulle være støttepunkt for kongemagten. Man skulle mene, at der var valgt et godt forsvarssted,</p>	

<p>men alligevel ved vi, at Arreskov blev ødelagt af fjender både i 1248 og 1264.</p> <p>Efter sidste angreb blev Arreskov reduceret til en fæstegård, og først omkring 1500 blev gården igen hovedgård. Denne voksede i 1500-tallet og siden til en middelstor hovedgård ved at overtage jord fra nabolandsbyerne Øster Hæsing og Fleninge. Fæstegodset nåede op på 76 gårde i 1662.</p> <p>I forbindelse med udvidelserne opbyggedes hovedgården på det nuværende sted ved søen. Den firefløjede hovedbygning stammer fra 1558-80. I Arreskovs ejerlav ses adskillige ældre og nyere landarbejderhuse, og vandmøllen fra ca. 1750.</p>	
<p>Rhododendron-parken ved Brahetrolleborg</p> <p>Bedst adgang fra: Spanget, Korinth (fra hovedvej 8: Kør ad Spanget 100 m – lige efter åen går en fodsti til venstre)</p> <p>Den meget store rhododendronbevoksning var tidligere en del af slotsparken ved Brahetrolleborg. Smuk vandretur (ca. 1½ km) også uden for blomstringssæsonen, med udsigt over slotssøen til Brahetrolleborg.</p>	
<p>Østrupgård er den af de fynske hovedgårde, hvis bygningskompleks mest ser ud, som hovedgårdene så ud i middelalderen. Vel at mærke de mindre hovedgårde.</p> <p>På et lille voldsted ligger et middelalderligt stenhus omgivet af bindingsværksbygninger. Bygningerne danner en lille gårdsplads. De fleste af Østrupgårds bindingsværksbygninger er fra 1700-tallet, men gården har bevaret samspillet mellem forsvarshus af sten og økonomibygninger af lettere materialer på en måde, som må have været den gængse langt tilbage i tid.</p> <p>Går man fra den snævre brolagte gårdsplads på dette lille voldsted ud gennem porten, kommer man ud på en relativt stor ligeledes brolagt plads, som er omgivet af avlsbygningerne. Disse avlsbygninger er, hvis man ser bort fra et gult mejeri, 1700-tals. Mejeriet er fra midten af 1800-tallet. Hvis man ser Østrupgård udefra, er der tale om ensartede sorthvide bindingsværksbygninger med stråtag. Den bygning, der fanger blikket, er først og fremmest den kolossale lade ud mod vejen. Den har formentlig landets største stråtag.</p>	
<p>Nakkebølle ligger i dag ca. 2½ km inde i landet. Sådan har det ikke altid været, eftersom hovedgården opfattes som en efterfølger for en eller flere borge.</p> <p>Den ene borg skal have ligget helt ude ved kysten, der hvor den nu afvandede fjord og naturhavn - Inddæmningen - havde sit indløb, den</p>	

anden i Hønsemosen nord for det nuværende Nakkebølle. Givetvis har borgene forsvaret naturhavnen. Endnu ligger voldstedet Herregårdsholm bevaret. Efter flytningen blev Nakkebølle nærmest en korngård. Den blev med tiden lidt over middelstørrelse.

Flytningen af Nakkebølle indebar opbygningen af en ny hovedbygning. Den blev bygget 1559 af Eiler Brockenhuus, som også ejede, flyttede og nybyggede Damsbo på dette tidspunkt.

Eiler Brockenhuus var en driftig herre med succes indenfor godsdrift. Samme succes havde han ikke i privatlivet, idet alle hans 17 børn enten var dødfødte eller døde som små. Selv for hans tid, hvor børnedødeligheden var høj, var dette så usædvanligt, at forklaringen på dødsfaldene måtte findes. To piger blev angivet for at have øvet trolddom mod familien. Christance Kruckow hed en kvinde, som skulle have lokket dem til de sorte kunster. Begge piger tilstod og blev brændt for forbrydelsen, mens Christance Kruckow gik fri. Ti år senere blev hun imidlertid også brændt for hekseri.

Hovedbygningen fra 1559 står stadig, omend noget ombygget i flere omgange. Avlsbygningerne er fra 1906 og 1930.

Historiske tildragelser

Nakkebølle blev ødelagt under Grevens Fejde af Svendborgborgere. Jacob Brockenhuus, der ejede Nakkebølle fra 1547, sad 7 år i svensk krigsfangenskab. Under hans fravær opførte hans hustru Susanne Bølle det nuværende Nakkebølle. Deres søn Eiler Brockenhuus' kalenderoptegnelser om adelens slægtskabsforhold er stadig den bedste kilde til studier af datidens adelige slægtskabsforhold. I 1906 solgtes en del af Nakkebølles jorder til opførelsen af et tuberkulosehospital. Det blev senere omdannet til pleje- og genoptræningshjem. I dag er der planer om at omdanne det til kongrescenter.

Bemærkninger til navnet

Nakkebølle nævnes første gang i 1417 i formen Nackebølle. Forleddet nakke i betydningen "næs" hentyder til Nakkebølles tidligere beliggenhed ved fjorden. Efterleddet skulle i den oprindelige form komme af gl. dansk bōki, der betyder bølgebevoksning. I 1400- og 1500-tallet ejedes gården af familien Bølle, og det menes at bōki på dette tidspunkt er blevet til -bølle.

Bremestense

Adresse
Faurhøjvej 43

I Vestergade nr. 1 i Faaborg befinder sig den Voigtske Gaard, som H.C. Andersen besøgte første gang i 1830 – Det var et besøg, som skulle få gennemgribende betydning for digterens følelsesliv såvel som forfatterskab.

Den Voigtske Gaard

”Den Voigtske Gaard” i Vestergade ved Vesterport er i skrivende stund indrettet som modetøjsforretning. Men fra 1700-tallet og frem til moderne tid fungerede gården som købmandsgård for byens mest berømte købmandsslægt. I 1830 var gården ejet af Lauritz ”Lars” Peter Voigt (ca. 1779-1859), købmand med titel af kongelig agent. Her boede han med sin hustru Anne Christine og deres 5 børn.

I oktober 1828 havde H.C. Andersen mødt sønnen Christian Voigt (1809-88), da de begge var oppe til studentereksamen på Københavns Universitet. Deres bekendtskab udviklede sig med tiden, og da H.C. Andersen drog ud på den store sommerrejse til Jylland og Fyn, hvor han blandt andet besøgte Svendborg, Tåsinge, Hofmangsgave og Elvedgård i 1830, havde han en stående invitation til at besøgte navnebroderen i dennes fædrene gård i Faaborg. Den 6. august forlod den unge digter således Svendborg for at drage til byen Faaborg, som han egentlig ikke forventede sig meget af, og hvor han regnede med at opholde sig i højst et døgn. Men han blev overrasket:

[Brev til Edvard Collin den 9. august 1830]:”De kan tro, at det ret er en venlig lille By, Faaborg, og det lader til, at her hersker en meget god Tone; af Guldberg er jeg adresseret til en Asessor Martens, der er en ganske vakker Mand, men jeg finder mig dog bedre hos en Agent Voigt, Byens første Kjøbmand, der har Skibe i Søen o s v; jeg er bleven Student med hans Søn, og kjender godt den unge Voigt fra Kjøbenhavn; disse to Dage har jeg derfor næsten hele Tiden været der, og man har ret søgt at more mig, vi har baade seilet og kjørt til nogle af de smukkeste Stæder,...

Riborg Voigt

Men det var ikke bare de smukke omgivelser, der betog H.C. Andersen i Faaborg. Brevet til Edvard Collin fortsætter: ”Damerne her i Byen ere de vakreste jeg endnu har truffet paa, endogsaa i Jylland og Agent Voigts ene Datter er endog saa smuk og hvad jeg især lider, meget naturlig.”

Den datter, Andersen her omtaler, var husets ældste, Riborg (1806-83). I sine først nedskrevne erindringer, ”Levnedsbogen” [1832], beskriver han deres første møde:

”Om Morgenen pyndtede Jeg mig til Besøget, og gik temmelig tidlig hen til den anseelige Gaard, jeg vidste at man var noget spændt paa at see mig, især den ældste Datter, der var en Snees Aar, og holdt saa meget af min Fodreise og Digtene; min unge Ven sov da endnu og man viiste mig ind i Dagligstuen, der saae meget pyndtelig ud, med smukke Kobberstik, Forte-pjano, Musik og Bøger.—Den ældste Datter var ene i Stuen, hun skjænkede Thee, og modtog mig med megen Venlighed i det hun hvert Øieblik rødmede naar hun talte til mig, men syntes ellers

at være munter og livfuld. Det var et ganske deiligt fromt Ansigt, der var saa meget barnligt deri, men Øinene saae kloge og tæn-kende ud, de vare ganske levende og brune. Hun havde en simpel graae Morgenkjole paa, der klædte hende godt; just den hele Simpelhed til dette Ansigt, indtog mig strax for hende, hendes Interesse for mine Digte, ja selv det at hun syntes at have et Slags Respect for mig, kildrede min Forfængelighed og gjorde strax at jeg havde en Art Interesse for hende. Hun spøjte over sin Broders Syvsoverie, viiste saa megen Aand og Lune at Jeg ogsaa fik Lyst at gjøre mig interessant; jeg veed ikke selv, men det var næsten strax, som vi to længe havde kjendt hinanden, og jeg havde den hele Dag saadan en Glæde ved at behage den unge Pige." [Levnedsbogen kap. 8]

I dagene der gik efter H.C. Andersens besøg i Faaborg, erkendte han gradvist, at han var forelsket i Christians søster. Der er skrevet mangt og meget om denne H.C. Andersens første forelskelse. Uanset om der, som nogle mener, er tale om at digteren kunne bruge sværmeriet i poetisk øjemed og derfor 'lod sig' forelske eller om forelskelsen var 'virkelig' (og hvordan man så end skulle kunne afgøre den sag) – så er der ingen tvivl om, at mødet med Riborg satte sig spor både i digterens sind og i hans kunst.

Et af de bedst kendte resultater af forelskelsen er digtet "To brune Øine jeg nylig saae" fra samlingen af otte kærlighedsdigte "Hjertets Melodier", der udkom i "Phantasier og Skizzer" den 10. januar 1831, og som Edvard Grieg satte musik til i 1864.

"To brune Øine jeg nylig saae,
I dem mit Hjem og min Verden laae,
Der flammede Snillet og Barnets Fred;
Jeg glemmer dem aldrig i Evighed!"

Den ulykkelige forelskelse

Forelskelsen var ulykkelig: Riborg var allerede så godt som forlovet med apotekerens søn, forstkandidat og siden skovrider Poul Jacob Bøving (1799-1885), som hun blev gift med i april 1831. Alligevel nærrede H.C. Andersen i flere måneder håb om at realisere forelskelsen, for dels vidste han, at Riborgs forældre var imod hendes forbindelse med forstkandidaten, og dels syntes han at spore en gengældelse af hans følelser i oktober 1830, hvor Riborg i en måneds tid opholdt sig i København. Umiddelbart inden hendes afrejse fra hovedstaden tog han mod til sig og skrev et brev til Riborg, som han lod hendes bror Christian om at overrække. Brevet er bevaret, og heri kan man bl.a. læse:

Fra den første Dag jeg saae Dem, var De mig ikke fremmed, og det forekom mig, men mueligt tog jeg Feil, at ogsaa De havde nogen Godhed for mig, noget mere end det Verden kalder: den selskabelige

Høflighed. Jeg vidste ikke da, at De var forlovet, ellers vilde jeg strax have søgt at bejæmpe de Følelser, der før hiin Tid vare mig aldeles fremmede. Nu har Deres Broder sagt mig Deres Forlovelse, jeg burde altsaa resignerende træde tilbage, men - - De har vist alt kunne mærke mine Følelser, jeg er ikke verdensklog nok til at kunne skjule mit Hjerte og jeg drømmer mig et Haab, uden hvilket mit Liv er tabt. Elsker De virkelig den Anden? Jeg kjender ham aldeles ikke, kan intet have imod ham, og vistnok har han sine Fortrin, da De har valgt ham, men elsker De virkelig hinanden?men elsker De ham ikke saa høit som Gud og den evige Salighed, er De ikke ganske vis derpaa -? Saa gjør ikke mig ulykkelig! Alt kan jeg blive ved Dem! jeg vil arbeide og gjøre Alt, hvad De og Deres Forældre kan forlange af mig! De er min eneste Tanke, mit Alt, og et Digterhjerte banker dybere, end noget andet!

Brevet afsluttes: ”Nu veed De alt! - Lev vel! maaskee evig Lev vel!”

Riborg lod sin bror tage følgende skrevne svar med tilbage til H.C. Andersen: ”Lev vel, lev vel! Gid Christian snart kan sige mig, at De er rolig og fornøiet som før:

Med inderlig Venskab

Riborg”

Ved skellet mellem Nørre Lyndelse og Nørre Søby på adressen Odensevej 2A ligger ”Petersborg” – bedre kendt som Carl Niensens barndomshjem.

Huset blev bygget i 1856. Egentlig er det Carl Niensens 3. barndomshjem – familien boede først i Uglehuset på Sortelung. I 1873 da dette hus blev revet ned, lejede de sig ind på gården Arvensminde, der brændte ca. 1970 – men da det er det eneste bevarede hus af dem, komponisten beboede i sin barndom, og da han endvidere omtaler det så smukt i sin erindringsbog ”Min fynske Barndom”, kaldes det nu slet og ret barndomshjemmet.

”Det var et kønt, grundmuret, stråtækt hus med syv fag vinduer og en lang, smal have, der var gennemskåret af landevejen. I den ene del af haven var der to store pæretræer, i den anden et par kirsebærtræer og en hyldebusk... dette palads med sol og lys og glæde.”

Huset kom i Carl Niensens forældres eje den 23. marts 1878, hvor Niels Jørgensen underskrev kontrakt på købet heraf. Familien er sandsynligvis flyttet ind i de nye rammer omkring dette tidspunkt, og de boede her, indtil huset blev solgt sidst på sommeren 1891 forud for forældrenes emigration til Chicago i efteråret samme år. Carl Nielsen selv boede her frem til omkring 1. maj 1879, hvor han kom i lære hos købmanden i Ellinge. Købmanden var dog syg af tuberkulose og gik efter kun et par måneder konkurs, så Carl Nielsen flyttede i løbet af sommeren 1879 hjem igen. Han blev i barndomshjemmet, indtil han pr. 1. november samme år tiltrådte en stilling som militærmusiker i

Odense.

Ifølge kontrakten var købesummen på huset 1700 kr. Hvordan familien har kunnet rejse så stort et beløb, står lidt hen i det uvisse. Forældrene har dog givetvis kunnet lægge lidt til side i løbet af 1870'erne, hvor Niels Maler havde en forholdsvis god og stabil indtjening som spillemand.

Efter Niels Jørgensens salg havde huset en lang række ejere. I 1953 overtog Odense kommune huset, der åbnede som museum 9. juni 1956.

Lyt til starten af Fynsk Foraar

Carl Niensens smukke beskrivelse af barndomshjemmet kan lede tanker hen på Aage Berntsens første tekstlinier i Fynsk Foraar. De er her gengivet i en indspilning med Odense Symfoniorkester og Universitetskoret Lille Muko under ledelse af Tamás Vetö og Henrik Metz (2003).